

Utfordringer for kompetansesamfunnet Troms

Prosjektrapport 2004

Foto og montasje © permsider: Arvid Sveen

Formgiver: Lars Nordmo, Universitetet i Tromsø

Grafikk – prosesskart: SAM-RÅD AS, Lyngen, Trykk: Lundblad Media AS, Tromsø

UTFORDRINGER FOR KOMPETANSESAMFUNNET TROMS

En rapport fra prosjekt

**"Kompetansesamfunnet Troms - nye samspillsformer i utvikling
mellom FoU-miljøer, næring og forvaltning**

2004

Styringsgruppens medlemmer:

Berit Fjellberg, Nord-Troms Regionråd

Kåre Rasmussen, Midt-Troms Regionråd

Yngve Voktor (Elin Wilsgård), Regionrådet for Balsfjord, Karlsøy og Tromsø

Beathe Andreassen (Roald Kongsro), Indre Sør-Troms Regionråd

Hege Christensen (Daniel Kvile, Realf Hansen), Sør-Troms Regionråd

Eivind Bråstad Jensen, Utdanningsdirektør, Fylkesmannen i Troms

Anne Hjortdahl, regional utviklingsetat, Troms fylkeskommune

Kari Mette Aaseth, regional utviklingsetat, Troms fylkeskommune

() = tidligere regionrådssekretærer

Forord

Prosjekt ”Kompetansesamfunnet Troms – nye samspillsformer i utvikling mellom FoU-miljøer, næringsliv og forvaltning” startet opp i januar 2002. Det er et samarbeid mellom de fem regionene i Troms, Regional utviklingsetat i Troms fylkeskommune, Statens utdanningskontor i Troms og Tromsø kommune. Fylkeskommunen har formelt eierskap og faglig ansvar for prosjektet og Tromsø kommune har hatt prosjektledelse. Prosjektet er finansiert gjennom tilskudd fra Kommunal og regionaldepartementet og Troms fylkeskommunes næringsfond samt egenandeler fra de deltakende prosjektaktørene.

I denne rapporten sammenfattes prosjektets arbeid for å komme i inngrep med kompetansesamfunnet Troms som *handlingsrom* for flere, mer forpliktende og regionalt nære samspill mellom de ulike institusjonelle feltene næring, forvaltning og FoU-miljøer. Prosjektets regionale utsiktpunkt og prosessuelle tilnærming har lagt føringer for vår forståelse av problemer og muligheter og hva vi ser som utfordringer for kompetansesamfunnet Troms. Vi har forsøkt å adressere ulike utfordringer til bestemte aktører eller institusjonelle felt. Denne rapporten må derfor ses som *et innspill* til pågående prosesser i regionene, på fylkesnivå, i næringsliv, ulike kunnskaps- og kompetansemiljøer og virkemiddelaktører.

Styringsgruppen vil takke aktører som har tatt del i og fulgt opp våre innspill og initiativ til regionale idédugnader, prosesser og ny ”modellering” og – ikke minst, takk til alle som har latt oss ta del i informasjon om kompetansesamfunnets mange virkemåter og som raust har bydd på tid, erfaringer, kunnskaper og innspill. For et så bredt anlagt samarbeidsprosjekt har det blitt mange samtale- og samarbeidspartnere, både i kunnskapsmiljøer, næringsliv, forvaltning og virkemiddelapparat. Det er imidlertid på sin plass å rette en spesiell takk til næringshageaktører og andre engasjerte sjeler for konstruktivt samspill og stor innsats i forbindelse med de regionaliserte forskningsdagene i Nord-Troms og Midt-Troms.

Vi vil også takke kunstneren Arvid Sveen for å ta utfordringen med å gi billedlig form til noen av våre utfordringer, og Lars Nordmo, formgiver ved Universitetet i Tromsø, for at både bilder og tekst finner sin plass.

For styringsgruppen,
Trine Holm, prosjektleder
Tromsø desember 2004

Innhold

Forord	4
Innholdsfortegnelse	5
Mosaikk og mangfold	6
EN ARENA FOR SAMSPILL OG LÆRING	6
En arena for regionalt samspill	6
En arena for samspill mellom ulike institusjonelle felt	7
En arena for rydding og læring	9
KOMPETANSESAMFUNNET TROMS – ULIKE BILDER	11
"Det store bildet" – et strukturfokus	11
Et komplekst og foranderlig bilde	12
Hva skjer i kunnskapsmiljøene?	13
Hva skjer i regionene?	16
Ulike regionale bilder	16
Ulike drivere og ulike former for samspill	17
Regionaliserte forskningsdager	23
UTFORDRINGER FOR KOMPETANSESAMFUNNET TROMS	26
Noen samlende grep	26
Å få det som hører sammen til å henge bedre sammen	29

Mosaikk og mangfold

Mosaikken på permsidene kan ses som elementer som hører sammen - uten at de nødvendigvis henger sammen: Naturbilder, utsnitt som reflekterer næringsaktivitet, infrastrukturelementer, spor etter kunstneres og ungdommers kreativitet, hus som folk bor i eller har flyttet fra - sammenstilt med utsnitt av glassfasader og store byggverk.

En mulig lese måte er å se det som uttrykk for en spenning mellom regionale ressurser og aktivitet på den ene siden, og på den andre siden det institusjonaliserte kompetansesamfunnet. Her i ligger også spenninger mellom distrikt og by. De kraftige fargene påkaller oppmerksomhet, og signalpilene som peker i ulike retninger kan leses som handlingsvalg eller utfordringer for ”operatørene” av kompetansesamfunnet Troms.

Arvid Sveens utsnitt og billedliggjøring av *noen* av de dimensjonene vi har vært opptatt av i prosjektet, er *kunstnerens* tolkning og grep. Her er rom for flere lese måter. Om vi forfølger mosaikken som metafor og forutsetter at billedflisene verken er limt eller fuget, åpnes det for flere perspektiver – og handlingsmuligheter. Slik reflekteres også prosjektets prosessuelle grep. Her kan hentes inn andre og kjente bilder, eller det kan etableres nye forestillinger. Noen må kanskje vrakes. Det kan lages andre sammenstillinger og nye mønstre. Handlingsrommet er ikke gitt en gang for alle, det endres og det kan påvirkes.

EN ARENA FOR SAMSPILL OG LÆRING

Prosjektet har søkt å utfordre kompetansesamfunnet som handlingsrom for samspill – som konkret og bevegelig størrelse, med identifiserbare aktører, miljøer og strukturer. Vi vil kort rekapitulere veien fra skisse til prosjektgrunnlag og veien fra prosjektord til handlingsgrunnlag. Dette kan beskrives som grep i forkant og grep underveis - grep som konstituerer prosjektet som arena for regionalt samspill, arena for samspill mellom ulike institusjonelle felt men også som arena for ”rydding” og læring.

En arena for regionalt samspill

Prosjektidéen ble lansert høsten 2001 av Jan Einar Reiersen, plan- og næringssjef i Tromsø kommune. Initiativet er knyttet til Tromsøs rolle som vertskapsby for flere tunge kunnskaps- og kompetanse-institusjoner og ønsket om å styrke *den regionale samspillsarenaen* for kompetansebygging og FoU-rettet næringsutvikling. Prosjektgrunnlaget ble videreutviklet i dialog med aktører på regional utviklingssetat i Troms fylkeskommune. Utdanningsdirektøren i Troms knyttet seg til prosjektet. Prosjektskisse og søknadsgrunnlag ble også formidlet til de fem regionene i fylket. Den formelle tilslutningen ble gitt etter hvert som de respektive regionrådene behandlet saken i sine møter. Med regioner menes her de såkalte

politisk-administrative regionene i Troms. Ved prosjektstart hadde regionrådene følgende sammensetning:

- Nord-Troms regionråd: Kvænangen, Nordreisa, Skjervøy, Kåfjord, Storfjord og Lyngen
- Regionrådet for Balsfjord, Karlsøy og Tromsø
- Midt-Troms regionråd: Tranøy, Torsken, Berg, Lenvik, Sørreisa og Målselv
- Indre Sør-Troms regionråd: Bardu, Dyrøy, Salangen, Lavangen og Gratangen
- Sør-Troms regionråd: Bjarkøy, Ibestad, Harstad, Kvæfjord og Skånland

To av kommunene har endret regionrådstilknytning: Bardu kommune i 2003 og Dyrøy kommune i 2004. Begge er nå medlemmer av regionrådet for Midt-Troms.

Deltakende aktører utgjør prosjektets styringsgruppe. Tromsø kommune har tatt på seg prosjektledelsen, men har ingen styringsfortrinn. Kommunen har vært representert gjennom sekretæren for sin regionråd, på lik linje med de andre regionene i Troms. Prosjektet er finansiert gjennom egenandeler fra de deltakende aktørene samt tilskudd fra KRD og Troms fylkeskommunes næringsfond¹. Prosjektets virketid ble satt til to år².

En arena for samspill mellom ulike institusjonelle felt

Tittelen - ”Kompetansesamfunnet Troms – nye samspillsformer i utvikling mellom FoU, næring og forvaltning” - anviser handlingsgrunnlag: ”*Kompetansesamfunnet Troms*” utgjør kontekst og arena for prosjektarbeidet. Det er for øvrig også tittelen på fylkesplanen for Troms og knytter an til den visjonen eller utviklingsambisjonen som er lagt til grunn for fylkeskommunale programmer og satsinger. Her er kompetanse formidlet gjennom det formelle systemet for utdanning, forskning og utviklingsarbeid løftet opp og fram som et av de viktigste strategiske innsatsområdene for økt verdiskaping. I formuleringen ”-*nye samspillsformer i utvikling mellom FoU, næring og forvaltning*” reflekteres prosjektets mål og metodikk. Mål og metodikk er tett sammenvevd. Utviklingen av nye samspillsformer er mål i seg selv og samtidig metode for å generere kompetansebyggende – og på sikt – og verdiskapende aktivitet. De ulike institusjonelle feltene FoU-miljøer, næringsliv og forvaltning utgjør hovedaktører i denne samspillstenkingen.

¹ Egenandelene er knyttet til arbeidsinnsats i forbindelse med prosjektstyring, iverksetting og deltakelse i regionale prosesser og satsinger. KRD-midlene – som sorterer under kap 551 post 58 – utgjør inntil kr. 1.000.000. Tilskuddet fra fylkeskommunenes næringsfond utgjør kr. 400.000.

² Prosjektet skulle vært avsluttet i desember 2003, men perioden ble forlenget pga prosjektleders permisjon i perioden 1/2 – 03 til 20/1-04. Det var ingen tilsatt i prosjektleders stilling; igangsatte og planlagte aktiviteter i regionene ble drevet fram av sekretariatslederne i samarbeid med regionale partnere.

Triple Helix-modellen er en av flere referanser for den metodikken som er utmeislet i prosjektgrunnlaget. Felles for en del nyere forskning og modellutvikling på kompetanse- og innovasjonsfeltet er bruddet med forestillingen om kunnskapsproduksjon, -overføring og kompetanseutvikling som en lineær prosess. Klassiske modeller for spredning av antatt sikker kunnskap er på vikende front. I stedet framheves betydningen av læring som drivkraft og selve ”møtet” mellom ulike kompetanser som vitalt omdreiningspunkt for læring og utvikling. Arena- og nettverksbygging blir derfor viktige ”limende” og ”lærende” strategier for kompetanseutvikling, nyskaping og innovasjon. I prosjektgrunnlaget er her også innarbeidet erfaringer som er gjort gjennom forskningsprogrammer, eksempelvis BRO (program for Brobygging mellom næringsliv og forskning) og REGINN (regionale innovasjonssystemer). En sentral erfaring her er at velfungerende formidlings- og utviklingsprosesser betinger at *alle aktører er aktive både knyttet til eget ansvarsområde og via kopleing til de andre aktørene.*

Den overordnede målsettingen for prosjektet er formulert som ”å knytte FoU- og utdanningsmiljøene opp mot regionalt arbeidsliv og forvaltning for å øke verdiskapingen i Troms”. Her er gitt tre delmål:

- *Å styrke næringslivets etterspørsel og evne til implementering av FoU*
- *Å øke FoU-institusjonenes kontakt med og evne til samarbeid med næringslivet og offentlig forvaltning*
- *Å utvikle et regionalt tilpasset og nasjonalt konkurransedyktig etter- og videreutdanningstilbud*

De skisserte delmålene angir *retning* – men er i seg selv store og generelle. Selve operasjonaliseringen er knyttet til fire hovedoppgaver eller innsatsområder:

- *Aktiverere næringsliv og forvaltning i regionene, bidra til å synliggjøre behov som krever FoU-kunnskap og kompetanseheving.*
- *Utfordre relevante FoU-institusjoner til å anvende kunnskap og kompetanse på utvalgte, regionalt definerte områder.*
- *Etablere nye kopleingsarenaer mellom alle aktørgrupper i de ulike regionene for å utvikle nye tiltak og innovasjonsprosesser som styrker næringslivet og deres kompetanseevne.*
- *Oppsummere erfaringer og fremme læringsprosesser som kan bidra til å styrke kontakten mellom FoU og aktørene i prosjektet.*

I prosjektskissen ligger her også inne forventninger om å sette i gang konkrete FoU-rettete tiltak, minst ett i hver region. Det marine feltet, men også IKT-feltet er pekt ut som relevante innsatsområder.

En arena for ”rydding” og læring

Det er en krevende øvelse å forholde seg til en tett strøm av informasjon, ny reformretorikk, ulike programmatisk satsinger på høyere utdanning og forskning som innsatsfaktor for økt verdiskaping, ”et hav” av tilbydere i kompetansemarkedet og et utall prosjekter - parallelt med økonomier under press, mange uløste oppgaver og ingen egentlig ressurs eller beredskap for å komme i nærmere inngrep med lokale og regionale behov for kompetansebygging eller potensialer for FoU-relaterte koplinger. Og endringstakten er høy. Gårdagens oversikt gjelder ikke i morgen. Beskrivelsen er spisset, men like fullt betegnende for den virkeligheten som våre prosjektaktører opererer i – og som prosjektet måtte forholde seg til. Om man legger til fall i laksepriser, krise i fiskeriene, hardere konkurransevilkår og en viss tilbaketrekning fra deler av næringslivet, småbedriftsstruktur med liten FoU-innsats og få eller fraværende koplinger mellom kunnskapsnoder og bedrifter, så er også det en del av det besværlige bakteppet.

Spørsmålene ble derfor: Hvordan kan dette prosjektet representere en *ressurs* og ikke et åk i et komplekst og uoversiktlig marked med mange aktører og til dels store gap mellom erfarte virkeligheter, regionale påkoplingsmuligheter, tilgjengelige forsknings- og utdanningsporteføljer og vyer for kompetansebygging og økt verdiskaping? Og hvilken ende tar vi fatt i?

Prosjektet har tatt på seg en slags ryddejobb, og vi har satt kompetansesamfunnet Troms på kartet, bokstavelig talt. Det uoversiktlige, brokete og komplekse bakteppet måtte luftes. Nye og mer oversiktlige bilder måtte etableres for å komme i inngrep med prosjektambisjoner og regionale virkeligheter. Vi måtte etablere et kunnskapsgrunnlag om kompetansesamfunnet Troms som virkelighet – slik det faktisk henger sammen og til daglig beveges. Selve operasjonaliseringen kan beskrives som en *jordingsprosess*: Prosjektord skulle hentes ned og brynes i møte med regionale behov, potensialer og ambisjoner.

Her ble lagt *to parallelle og tett forbundne løp*: Ett med blick for helhet og det overgripende, samlende perspektivet som redskap for å komme tettere på kompetansesamfunnet Troms som samspillsarena for et mangfold av aktører. Og ett med blick for hva som rører seg ute i regionene: Hva skjer i Nord-Troms, i Sør-Troms, i Indre Sør-Troms, osv? Hvilke behov og utviklingspotensialer ser vi? Hva sier næringslivet? Hvilke påkoplingsmuligheter fins? Hva kan vi bygge videre på og hvor må her bygges nytt? Hvor kan vi feste grep?

Samspillslogikkens tre hovedaktører – FoU, næring og forvaltning – har fått noe ulik oppmerksomhet i prosjektet. Vi har beveget oss mer på regionale aktørers hjemmebaner enn kunnskapsnodenes, og vi har hatt en sterkere link til regionale forvaltningsaktører og kompetansemiljøer enn til næringslivet. Det er likevel ikke uten kontakt med eller kunnskap om ulike kunnskapsmiljøers håndtering av kompleksitet og innsats for å komme både de tydelige, krevende og de utydelige og til tider ”usynlige” aktørene i møte. Det er heller ikke uten føling med næringslivets behov og besvær i møte med det institusjonaliserte kompetansesamfunnet.

Gjennom noe ulike men regionalt tilpassete prosesser inviterte vi til samtaler, møter eller idédugnader. Vi presenterte prosjektet og fikk innspill fra kommunepolitikere, næringskonsulenter, næringshageledere, skolefolk, bibliotekarer, lokale gründere, representanter for næringsforeninger og blivende næringsforeninger, studiesenterledere, styringsgrupper for ulike nærings- og utviklingsprosjekter, ansatte i lokale/regionale kunnskapsintensive bedrifter, m.fl. Prosjektet ble også formidlet i møte med deler av tilbydersiden i kompetansemarkedet. I tillegg til presentasjoner på seminarer, samtaler og mer uformelle møter, har vi gjort nettsøk for å få vite mer om de høyere utdanningsinstitusjonenes studietilbud, systemer for kompetanse-mekling og påkøpling til regionale aktører samt erfaringer med studietilpasning /skreddersøm i møte med forvaltning og næringsliv. Vi har søkt å få oversikt over ulike FoU-miljøers faglige profiler, pågående prosjekter og programmer /strategier for samspill med regionalt arbeidsliv. I tillegg har vi hatt kontakt med deler av virkemiddelapparatet, bl.a. Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Norinova AS, som har ledelsen for Forskningsparken i Tromsø.

De regionale prosessene har aktivert noen innsatsområder for prosjektet – og motsatt. Vi har hatt som siktemål å kommunisere med pågående prosjekter og innsatsområder og sikre at eventuelle nye grep må ha en god forankring i regionene. Prosjektet har derfor en mer prosessuell karakter enn hva det ble lagt opp til i den opprinnelige prosjektskissen. For Sør-Troms har arbeidet med utvikling av et virksomhetsgrunnlag for Kunnskapsparken i Harstad vært hovedinnsatsområde. Indre Sør-Troms har hatt fokus på grep for nyskaping og næringsutvikling i regionen, og prosjektet har fulgt arbeidet med og gitt støtte til etableringen av GNIST-programmet. For Nord-Troms og Midt-Troms har vi hatt de regionaliserte forskningsdagene som innsatsområder. I tillegg har prosjektet fulgt Nord-Troms-prosessen for etablering av en modell for kompetansebygging i regionen. De respektive regionale satsingene vil bli omtalt litt lengre ut i rapporten.

De to løpene – både ”det store bildet” og de nærregionale utsynene – er bearbeidet i midtveisrapporten ”Strukturutfordringer for kompetansesamfunnet Troms”. Denne rapporten ble formidlet som et innspill til fylkesplanarbeidet. Rapporten har også blitt brukt aktivt i noen av regionene – som kunnskapstilfang og redskap i arbeidet med å finne egne grep for å håndtere ulike kompetanseutfordringer. Den har også fungert som plattform for det videre arbeidet i prosjektet. Med det har vi levert ”bilder” eller beskrivelser av ulike sider ved kompetansesamfunnet Troms. Det er ikke fullkomne fremstillinger. De er heller ikke finmaskete nok til å formidle kompetansesamfunnets mangfold av virkemåter og praksiser. De sier imidlertid noe om sammenhenger mellom struktur og aktivitet – både ute i de regionene og i forholdet mellom regionale aktører og kunnskapsnodene. Slik har vi fått en metafunksjon – en kommenterende og ordnende funksjon. Det er imidlertid også en mulig redskapsfunksjon og et inntak til læring og endring³.

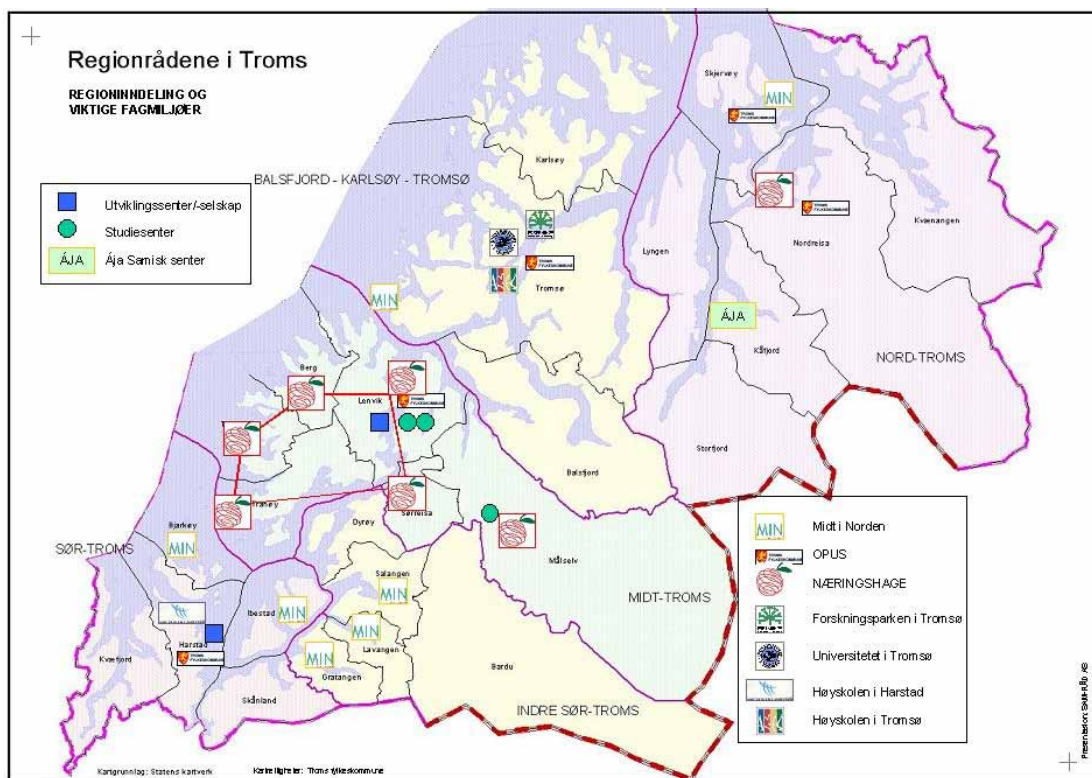
³ I en evaluering oppsummering fra prosjektaktørene framheves denne dimensjonen som svært viktig. Dette behandles mer inngående i prosjektets sluttrapport.

KOMPETANSESAMFUNNET TROMS – ULIKE BILDER

Er det slik at elementer som hører sammen ikke nødvendigvis henger sammen?, jamfør tolkningen av Arvid Sveens mosaikk. Gitt en forestilling om kompetansesamfunnet Troms som kommunikativt og bevegelig handlingsrom, holder den vann? Hvem er det i så fall som beveger – og på hvilke premisser? Er det institusjonaliserte kompetansesamfunnet med sine kunnskapsnoder og virkemiddelaktører tett nok på den aktiviteten som utspilles i bedrifter, lokalsamfunn og regioner? Og hva med det sammensatte regionale brukersegmentet – næringsutøverne, politikerne, kommunebyråkratene, prosjektmedarbeiderne, utviklingsaktørene,... - er de tett nok på egne kompetansebehov og utviklingspotensialer – og turnerer de det bestilleroppdraget som markedsdynamikken faktisk forutsetter? Hvilke påkopplings- og samspillsstrukturer fins?

”Det store bildet” – et strukturfokus

Prosesskartet ble introdusert i en tidlig fase av prosjektarbeidet, her et ”tidsbilde” fra høsten 2002:

Vi har identifisert *noen* miljøer og institusjoner som opererer i *kompetansemarkedet*, både såkalte kunnskapstilbydere, kompetansemeklere men også andre miljøer som flagger en eller annen kompetanseprofil, gjerne i forhold til næringsutvikling, distriktsutvikling eller regional utvikling. Langt på vei er også dette utvalget representativt for de aktørene som vi har vært i kontakt med og som på ulike måter har vært involvert i prosjektets regionale satsinger.

Kartet både kan og bør bygges ut dersom siktemålet er å presentere bildet med stor B. Det vil bli et bortimot uleselig bilde, dvs. for tungt lastet med informasjon. Som tankeeksperiment er det likevel mulig og trolig også nødvendig dersom en skal få et visst inntrykk av den kompleksiteten som utfoldes og de mange kopleingsmulighetene som faktisk fins:

”Videregående skoler og grunnskoler må tenkes inn som del av en mangfoldig regional struktur, og som viktige medspillere, også i et framtidsrettet verdiskapingsperspektiv. Koplingen grunnskole, videregående skole og høyere utdanning, men også koplingen opp mot lokalt/regionalt nærings- og arbeidsliv er viktig. Vi kan supplere bildet med opplæringskontorer med ansvar for lærlinger innen både offentlig og privat sektor. Vi kan plote inn nettverk, prosjekter samt små og store bedrifter og interesseorganisasjoner som er koplet på ulike dagsordener for kompetansebygging og næringsutvikling. Kommunenes Sentralforbund med sine skoleringsprogrammer og tiltak for lokalt/regionalt utviklings- og dokumentasjonsarbeid er også en del av kompetansesamfunnet. Videre kan bibliotekene defineres inn som kompetansebærende strukturkomponenter - både som fysisk arena og som mer aktiv server av aktører i kompetansemarkedet. Vi kan finmaske kartet ytterligere ved å tegne inn de mange Tromsø-lokaliserte kunnskaps- og kompetansetiljøene, eksempelvis NORUT- gruppen, Norsk Polarinstitut og andre miljøer med base i Polarmiljøsentret, Planteforsk Holt, Nordnorsk Kompetansesenter for landbruk, Vervarslinga i Nord-Norge, Tromsø Satellittstasjon, BI og andre private kompetansetilbydere, kunnskapsintensive bedrifter med ulike nisjespesialiseringer, osv., osv.,... Et Tromsoverskridende perspektiv kan legges på som nok et lag. Alt fra samarbeidsavtaler med Høgskolen i Finnmark til lyngbondens internasjonale forskningskontakt for radiomerking av sau, sier noe om spennvidde og kompleksitet i feltet for kompetansebygging og næringsutvikling.”

Fra midtveisrapporten ”Strukturutfordringer for kompetansesamfunnet Troms”, 2003

Et komplekst og foranderlig bilde

De ulike miljøene og institusjonene er imidlertid handlende aktører også utover en snever tilbuds- og etterspørselslogikk. De har ulike institusjonelle og programmatisk forpliktelser. De er mer eller mindre komplekse organisasjoner og de navigerer i komplekse landskap – alle med en eller annen form for kopling til virkemiddelapparat og offentlig forvaltning på et eller flere nivåer. Felles for de ulike aktørene er at de er operative i Troms og at de kan knyttes til en eller annen form for kompetansebyggende virksomhetsidé eller oppgave. Virksomhetene vil i varierende grad, om overhodet, være forpliktet på innsats for Troms – i hvert fall ikke ene og alene. Spennvidden er stor, og vil for noen av disse virksomhetene innebefatte både en lokal, regional, nasjonal og internasjonal orientering.

Universitetet i Tromsø men også høgskolene turnerer det store spennet. Tilsvarende orientering kan avleses i Norinnovas strategier for kommersialisering av forskningsbasert kunnskap og utvikling av internasjonalt konkurransedyktige bedrifter. Midt i Norden (MIN) som er et læringssystem for distriktene favner også vidt. Her har vi lokale kontraktspartnere (kommuner) på den ene siden og på den andre siden utdanningspartnere fra både Troms, andre nasjonale læresteder men også utenlandske universiteter. Forsvarets studiesenter på Bardufoss har et nasjonalt ansvar for utvikling og tilrettelegging av studietilbud for Hærens styrker. Studiesenteret på Finnsnes og Pedagogisk senter peker utover Finnsnes og har et regionalt nedslagsfelt. Næringshagene har oppmerksomheten vendt mot egne bedrifters utvikling, men

arbeider også for nyskaping, nyetablering og næringsutvikling i en større regional kontekst. Utviklingssenteret i Midt-Troms har så å si institusjonalisert en forpliktelse på å arbeide for utvikling og vekst i landsdelen. Andre utviklingsmiljøer har en mer avgrenset regional profil, eksempelvis Harstad utviklingsselskap AS. Atter andre miljøer, blant andre AJA Samisk senter, har kompetanseprofiler som griper det som både er stedeget og som kan defineres inn i en større sammenheng. ”Det samiske” har både et lokalt feste og det er regionalt og nasjonalt overgripende. Koplet opp mot for eksempel ”Riddu, Riddu”, er også det samiske satt inn i et internasjonalt urfolksperspektiv.

Gitt kompetansesamfunnet Troms som kontekst og arena, kan de respektive miljøene og institusjonene også forstås som *strukturkomponenter* – det vil si som *deler av en regional infrastruktur for kompetansebygging*. Kompetansesamfunnet Troms er imidlertid ingen statisk størrelse. Virksomhetsidéer endres, nye grep festes og strukturer omdannes. Det er også et politisk foranderlig landskap. Regionrådsstrukturen er for eksempel endret i løpet av de to siste årene, og må korrigeres for i nye prosesskart. For øvrig vil nye kart og kontekster etableres, noe avhengig av hvilke løsninger som velges for kommune- og regioninndelinger. ”Troms” vil i det perspektivet kunne bli en uinteressant eller bortkommen størrelse. ”Kompetansesamfunnet” vil imidlertid ha relevans uavhengig av hvilke styringsdesign som velges.

I midtveisrapporten brukte vi veven som metafor – kompetansesamfunnet fortått som kompleks vev og bevegelig vev – med innslag av raffinerte delmønstre men også skjemmende hull, dvs. fravær av ønsket eller nødvendig påkopling. Aktiviteten i kompetansesamfunnet Troms – reelle bevegelser og ulike koplingspraksiser – kan karakteriseres som varierende. Spontanitet og vilkårlighet, men også en viss regularitet og eksempler på målrettet kompetansesating og skreddersøm preger bildet. Og vi kan spore tid- og stedvis høy intensitet, særlig for det studiepoengproduserende etter- og videreutdanningsfeltet.

Hva skjer i kunnskapsmiljøene?

Prosjektet har søkt å ta pulsen på kunnskapsnodenes tradisjonelle doméner for kunnskapsproduksjon og faglig aktivitet: utdanning, formidling og forskning.

Feltet for utdanning er i rivende utvikling og tilbydernes fleksibilitet er stor både hva gjelder innhold og studiemodeller. Det høgere utdanningssystemet opererer med utstrakt følsomhet for lokale og regionale aktørers kompetansebehov, og her fins etter hvert svært mange eksempler på raffinert skreddersom. Nye moduler, kurs og grader utvikles, i tett dialog med kommuner, organisasjoner, bedrifter, forsvar, m.fl.. I prinsippet er det fritt fram, en slags stående invitasjon fra både universitet og høyskoler til et nærmest grenseløst marked. Her er den store utfordringen knyttet til bestillerens muligheter til å identifisere kompetansebehov og navigere i et nokså omfattende marked av tilbydere og muligheter. Dette slår selvsagt noe ulikt ut for ulike brukergrupper og aktører, men jevnt over festes inntrykket av at bestillerkompetansen er for svak.

Feltet for forskningsformidling er aktivt, takket være ganske mange engasjerte og lettspurte forskere. Bildet er imidlertid sammensatt. Noen kompetanser og miljøer er vanskeligere å bevege. Formidlingsfeltet er i sum nokså lite utviklet – med avhandlinger, artikler og foredrag som hovedmedier, i en viss utstrekning også aviskronikken. Andre formidlingskanaler, eksempelvis nettportaler og ulike interaktive løsninger, vil kunne supplere og utvide formidlingsrommet men erstatter ikke møtet mellom ”folk og forskere”. En del forskere utprøver og utfordrer seminaret eller møtet med brukerne som en arena for utviklingsdialog og mulig påkopling til FoU-prosjekter eller skreddersøm av studier. For forskningssiden er dette en mulig innsalgsarena, men det er også brukernes markeds plass. Langt på vei er dette en form som etterspørres fra brukersiden – for det er jo slik man blir ”kjent” og får en nærmere føling med hva forskerne og forskningsmiljøene har å by på. Her ligger utfordringen på begge sider, men det er i første rekke forsknings- og utdanningsinstitusjonenes ansvar å sette formidling på dagsorden og samtidig arbeide for å utvikle en mer differensiert formidlingspraksis og styrke feltet for dialog med brukerne. Dette betyr også en forståelse av formidling som mer enn den obligatoriske sluttetappen for et forskningsarbeid og formidling som mer enn et polert sluttprodukt: Formidling kan i prinsippet koples til ulike deler av en forskningsprosess og kan følgelig også generere ny aktivitet. En utvidelse av formidlingsbegrepet – formidling forstått som et mer dynamisk felt for samhandling mellom forskere og brukere av forskning – vil trolig måtte følge som tilpasning til nye modeller for nettverks- og arenabygging.

Feltet for forskning – i vår kontekst realisering av ulike former for forskningsinnsats med relevans for nærings-, forvaltnings- og utviklingsaktører – er et langt tyngre og mer komplekst felt å bevege. Det er flere grunner til det. Programmatisk innsatsområder men også penge- og ressursstrømmer styrer oppmerksomhet og innsats. Samspillmuligheter vil være avhengig av hvilke nasjonale programmer og virkemidler som initieres – og de åpningene som her gis for å gå i dialog med offentlige og private regionale aktører. Det er imidlertid et spørsmål om sentralt styrte programmer, skarp konkurranse om nasjonale forskningsmidler og det mange erfarer som en økende byråkratisering av søknadsprosesser og rapporteringsprosedyrer, virkelig kan berede grunnen for den innovative ambisjonen som for øvrig uttrykkes i nasjonale programmer. I det perspektivet vil regionale forskningsfond og en større regional råderett over virkemidler bedre matche den samspills- og partnerskapstenkingen som profileres som nødvendige grep for å fremme læring og innovasjon.

Men også akademisk meritterende prinsipper og forskerkollektivets krav til faglig integritet og kvalitetssikring legger føringer på hva som er relevante ”gjenstandsområder” og gyldige metoder for forskningen. Dette byr på spenninger og mulige konflikter når ulike institusjonelle logikker skal spille på lag: Forskerens langsiktige horisont, krav til etterrettelighet og etterprøvnbarhet – og dermed varsomme omgang med fakta og konklusjoner, er i utakt med næringsaktørens eller politikernes mer utålmodige krav til nytte og anvendelse. Dette representerer reelle, men trolig ikke ubevegelige, dilemmaer. Et stykke på vei er også nye grep for forskningsdesign, mobilitet, nettverks- og arenabygging søkt festet i ulike

programmer for brukerstyrt eller næringsrettet forskningsinnsats⁴. Noen av disse har også påkoplinger fra forskningsmiljøer i Troms – med link til en del regionale miljøer. Vi ser videre eksempler på at kunnskapsinstitusjoner i Troms søker å målrette og koordinere innsats for mer helhetlige løft gjennom utvikling av nye prosjekter og regionale innovasjonssystemer⁵. Det arbeides også i deler av Troms miljøene for å raffinere den strategiske utviklingsdialogen og utvikle mer proaktive faglige redskaper for å kunne møte ulike brukergruppers behov for forsknings- og utviklingskompetanse⁶.

Her er mye upløyd mark og mange ikke-aktiverede koplingsmuligheter – både i forhold til forskningsprogrammer og ulike aktørers behov for kunnskap og kompetanse. Koplingene er ikke mange og forpliktende nok, og det er for få kontaktpunkter mellom regionale aktører og forskningsmiljøene. Her vil graden av allerede eksisterende FoU-kompetanse, økonomisk bærekraft og nettverk være styrende faktorer for hvilke aktører som er påkoplede bestemte miljøer og programmer. Sagt på en annen måte, hvis en kan trykke på de riktige knappene og bevege relevante kompetanser og virkemidler og skrive seg inn i eksisterende programkategorier, er her duket for mange interessante samspill mellom næringsliv, forvaltning og FoU. Sett fra et brukerståsted – enten som skjelloppdretter på Senja, næringskonsulent i Kvænangen eller IT-gründer i Lyngen – er her imidlertid mange skranker dersom en ikke allerede har tilgang på miljøer og kompetanser som kan bistå i arbeidet med å synliggjøre og raffinere nyskapingspotensialer og forretningsidéer. Og det er, som det også slås fast av Effektutvalget⁷, langt mellom kunnskapsnodene og distriktsbedriftene:

”Den FoU-orienterte næringspolitikken treffer i liten grad distriktsbedriftene. En distriktsrettet nærings- og forskningspolitikk stiller derfor krav til nettverk mellom kunnskapsnodene og distriktsbedriftene.”

Oppsummert - og sett i sammenheng:

Utfordringene for forskningsfeltet berører også utdannings- og formidlingsfeltet. De tre feltene henger sammen og er alle nødvendige innsatsfaktorer for å skape nødvendig samspillsdynamikk og ny aktivitet – både på forsker- og brukersiden: Den langsiktige, tålmodige investeringen i høyere utdanning og satsing på kompetansearbeidsplasser, også ute i distriktene, er en viktig komponent. Nok en komponent kan knyttes til verdien av formidling av forskningsbasert kunnskap i dialog med praksisfeltet. Betydningen av at miljøkonsulenten i Tranøy kommune er fiskerikandidat kan ikke overdrives, heller ikke det faktum at

⁴ Eksempelvis: Verdiskaping 2010 – bedriftsutvikling gjennom bred medvirkning, MOBI-satsingene næringsrettet høgskolesatsing (nHs), universitetspiloter, Regional kompetansemekling og Arenaprogrammer.

⁵ ”Aksjonsprogrammet” er et strategisk samarbeid mellom Universitetet i Tromsø, NORUT-gruppen og Norinnova som startet opp i 2004.

⁶ Utvikling av metodikk for mer utviklings- og fremtidsrettete dialoger. Fiskeriforskning AS er blant annet involvert i arbeid med marine foresightanalyser og ønsker å utvikle dette som verktøy for næringsliv, forvaltning og andre utviklingsaktører. Her også klart for oppstart av et framtidstudium, i første omgang en pilot med fokus på Energi som næring i nord.

⁷ NOU 2004:2 Effekt og effektivitet. Utvalg for utredning av virkning av alle typer statlig innsats for regional utvikling og distriktpolitiske mål.

vedkommende er i kontakt med og kjenner det fiskerifaglige forskningsmiljøet i Tromsø. Her var i utgangspunktet ingen formell nettverks- eller formidlingsstruktur for kopling mellom skjelloppdrettere på Senja og Fiskeriforskning i Tromsø, men man har klart å berede grunnen for et FoU-prosjekt hvor oppdretterne selv forestår datainnsamling og er med på å bygge et bedre kunnskapsgrunnlag om egnethet for skjelloppdrett i kystsonen.

Eksemplet rører ved noen kjernepunkter for utviklingsdriv og verdiskaping - nemlig betydningen av kompetanse, kopling av kompetanser og kunnskapsoverføring. I nevnte tilfelle er det en enkeltaktør som fungerer som koplende instans mellom fylkeskommunalt initiert og finansiert kystsoneplanlegging, potensielt nye næringsaktører og det fiskerifaglige forskningsmiljøet. Eksemplet sier en del om hva som er mulig å få til, forutsatt at kompetanser og nettverk aktiveres. Vel vitende om at dette kanskje er unntaket snarere enn regelen, sier det også noe om sårbarhet og fravær av kompetanser og kopling for svært mange små miljøer og næringsaktører. Vi skal se nærmere på hvordan dette fungerer og hvilke påkoplingsmuligheter som fins ute i regionene.

Hva skjer i regionene?

Dette er på mange måter prosjektets hjemmebane. Oppmerksomheten har vært rettet mot den ”regionale bestillerkompetansen” og nødvendige grep for å styrke regionale aktørers mulighet for å komme i bedre dialog med kunnskapsmiljøene. Små kommuner, små miljøer og små bedrifter – som langt på vei er en del av det store regionale bildet – byr på utfordringer. Her avtegnes imidlertid svært ulike regionale bilder, men også foranderlige og dynamiske bilder. Regionene fester grep – nye satsinger og nye modeller for bedre regionalt forankret samspill mellom næringsliv, forvaltning og ulike kompetansemiljøer seiler opp.

Ulike regionale bilder

Om vi vender tilbake til prosesskartet ser vi at de respektive regionene er svært forskjellig forspent når det gjelder etablert infrastruktur for kompetansemekling og kopling opp mot FoU-miljøer og høyere utdanningsinstitusjoner.

Nord-Troms er stor i utstrekning, befolkningsgrunnlaget er spredt og her er relativt få kompetanse-representasjoner på kartet. Med unntak for AJA Samisk Senter er de øvrige lokalisert til Nordreisa og Skjervøy kommune: Halti Næringshage på Storslett, MIN på Skjervøy og to OPUS-avdelinger, hvorav den på Skjervøy er en underavdeling av Tromsø. Det er også her de to videregående skolemiljøene i regionen ligger. Fraværet av distriktsrepresentasjoner kan også avleses for de øvrige regionene. Utenom MIN-påkoplinger fra Bjarkøy, Ibestad, Gratangen, Salangen, Sommarøya i Tromsø kommune og etter hvert også Karlsøy kommune, er det byenes kompetanserepresentasjoner som dominerer bildet. Et fullstet bilde ville understreket Tromsøs posisjon som base for store deler av det institusjonaliserte

kompetansesamfunnet, herunder de mange kunnskapsintensive miljøene. Harstad har Høgskolen og med Kunnskapsparken på plass er det rimelig å anta at Sør-Troms-regionen vil styrkes som kompetansearena. Midt-Troms-regionen skiller seg imidlertid ut. Her er tre studiesentra lokalisert i regionen, to på Finnsnes og Forsvarets studiesenter på Bardufoss. Her er to næringshager: Senja distribuerte Næringshage med noder i fem av regionens kommuner og Målselv Næringshage. Vi har i tillegg merket av Utviklingssenteret som aktør, både i kraft av sin rolle som kunnskapsintensiv bedrift og etter hvert også som partner i regionale satsinger for kompetansebygging og næringsutvikling. Påkoplingen fra Bardu og Dyrøy og med det de nye kompetansesatsingene – Viken Gård og Dyrøyseminarsenteret – befester inntrykket av regionen som godt strukturelt forspent.

Ulike drivere og ulike former for samspill

Ulikheten har mange ansikter og forklaringer, eksempelvis demografi og næringsstruktur. Det er imidlertid god grunn til å anta at også andre forhold er avgjørende for hvilke kompetansestrukturer som etableres. Noen har jobbet strukturene fram. De er ikke blinde eller automatiske reflekser av verken demografi eller næringsstruktur. Det er videre god grunn til å anta at pila også går andre veien – at strukturer beveger kompetansebygging og aktivitet. Og det er i det perspektivet at her arbeides for å utvikle nye og bedre kompetansebærende strukturer. Som vi tidligere har understreket er ikke kartet finmasket nok til å fange opp alle relevante aktører og miljøer. Vårt utvalg omfatter noen viktige drivere og partnere i arbeidet for å styrke kompetanse- og næringsutvikling ute i regionene, og vi utvider bildet med å synliggjøre nye satsinger og nye grep.

Studiesentrene forventes å fylle en rolle som regionale kompetansemeklere, dels også roller som møteplass og motor for regionalt forankrete kompetansesatsinger⁸. De tar initiativ og opererer som bestillere i møte med både høgskoler og universitet, også utenom Troms. De fungerer også som praktiske tilretteleggere av ulike studietilbud. Her ”mekles” mellom lokal/regional etterspørsel og tilbud fra de høyere utdanningsinstitusjonene. De er også medvirkende til en form for ”skreddersøm” i kompetansemarkedet ved at her kreeres nye og lokalt/regionalt tilpassete undervisningsmoduler og desentraliserte studiemodeller.

De tre studiesentrene - Studiesenteret i Midt-Troms, Pedagogisk Senter på Finnsnes og Forsvarets studiesenter på Bardufoss – har ulike profiler. Forsvarets studiesenter er fra 2004 blitt en del av Forsvarets skolesenter på Akershus og har fått et nasjonalt ansvar for utdanning av Hærens styrker. I tillegg åpner studiesenteret opp for andre interesserte i regionen, enten som enearrangør eller i samarbeid med Studiesenteret på Finnsnes. Det nye konseptet ”Andre karriere” – det vil kvalifisering av forsvarers personell for sivile karrierer – representerer en omfattende utvidelse av fagkompetanser og studietilbud. Dette har ringvirkninger for kompetansesamfunnet Troms – både for tilbydersiden ved Universitetet i

⁸ De tre rollene – studiesentre som kompetansemekler, -motor og -møteplass behandles i rapporten. ”Vilkår for et regionalt utdanningsløft” av Gunnar Grepperud, Universitetet i Tromsø og Terje Thomsen, Høgskolen i Harstad.

Tromsø og de to høyskolene i Troms og for den regionale brukersiden. Endringer og nye grep er også situasjonen for de andre studiesentrene.

Nye modeller seiler opp. Arbeid for et såkalt *komplett FoU-miljø i Midt-Troms* er i gang. Hvorfor? Vi er små og mangler kompetanse og kultur for nødvendig forskningsbasert utvikling, er blant momentene som nevnes⁹. Videre: Utdanningsnivået er lavt, her er få arbeidsplasser for høgt utdanna mennesker og et eksportrettet næringsliv som trenger å satse mer på innovasjon for å finne sin plass i den globale økonomien. De forskningsoppdrag og forskningsbaserte utviklingsprosjekter som gjennomføres gir ikke kompetansebygging lokalt. ”Resultatene er rett og slett ikke gode nok”, slås det fast. Det er vanskelig å skaffe både midler og personale til forskning når det ikke fins et miljø i regionen. Hvert prosjekt starter med blanke ark, og ”for hver kilometer bort fra Brevika – jo sterkere blir den akademikerfiendtlige innstillingen”.

Bakgrunnsanalysen treffer også i forhold til mange andre regionale kontekster. I Midt-Troms har man imidlertid festet grep i form av en flersidig satsing som skal stimulere til kompetansebygging, attraktive arbeidsplasser for de høgt utdannede og mer forskning med basis i lokale utfordringer for å skape lokal kompetanseheving. Utdannings- og utviklingskomponentene er til stede gjennom Studiesenteret og Utviklingscenteret, initiativtakerne til arbeidet. Dette er miljøer som samlet forvalter en betydelig kunnskap om regionale kompetansebehov og som kjenner mekler- og formidlerrollen mellom industri, forvaltning og utdanning i regionen og fagmiljøene/kunnskapsbedrifter utenfor regionen. En ny modell er under utvikling og det arbeides også for å få forskningskomponenten på plass. Her er tegnet partnerskapsavtaler med Universitetet i Tromsø og det er også duket for samarbeid med høyskoler, oppdragsinstitutter og andre kompetansemiljøer.

Nord-Troms – som er den regionen som er svakest strukturelt forspent og som har det laveste gjennomsnittlige utdanningsnivået blant regionene i Troms – er også i sving. ”*Vi samler trådene*”, heter det i en forprosjektskisse. Regionrådssekretær og styreleder for prosjekt ”Høgere utdanning i Nord-Troms” koordinerer og gir form til prosjektgrunnlaget. Her er opprettet kontakt med ulike kunnskapsmiljøer og mulige eksterne samarbeidspartnere, men også her er det det stede bakteppet som rulles opp for å finne de riktige grepene: Nord-Troms-behov og -utfordringer formuleres. Strukturkartet nærleses og finmaskes for å identifisere miljøer og aktører som kan koples sammen i en regional kompetansebyggende struktur: videregående skoler, AJA Samisk Senter, MIN, bibliotekene, OPUS, Halti Næringshage,...? Her er en rekke utfordringer knyttet til samarbeidskonsept og partnerskap, profil og finansiering. En opplagt utfordring er å etablere en struktur med noder i samtlige kommuner – med nærhet og påkopling til og fra et bredt spekter av aktører: bedrifter, kommuner, skoleverk, næringsforeninger, profesjonsgrupper, ulike nettverk, med mer. Her vil koplingen opp mot prosjekt *Næringsnett Nord* være en ressurs. Næringsnett Nord er en arena for målrettet samarbeid mellom næringsaktører i hele regionen. Her er opprettet et fagstyre og en rekke tiltak er iverksatt. Det er også etablert en egen nettportal.

⁹ Referanse: Toini Løvseth, presentasjon av arbeidet med et komplett FoU-miljø i Midt-Troms, 30/9-04

Midt i Norden (MIN) kan ses som en moderne og brukernær del av en regional infrastruktur for kompetansebygging. Bruk av ny teknologi og utvikling av nye konsepter for kopling mellom utdanningsaktører og ulike studentgrupper har gitt status som fyrtårn i HØYKOM- programmet¹⁰. MIN er et læringsnettverk som tilbyr undervisning tilpasset behovene i distrikts-Norge. Gjennom MIN skal små kommuner få tilgang til undervisningstilbud – også på høgskolenivå. For Gratangen kommune med i underkant av 1400 innbyggere, to grunnskoler og ingen videregående skole, har innbyggerne gjennom MIN tilgang til ulike tilbud fra seks høyere utdanningsinstitusjoner. Av de tre store operatørene i Troms er det i første rekke Høgskolen i Tromsø som har tatt MIN i bruk. Her har avdeling for ingeniørfag men også lærerutdanningen hatt en aktiv rolle i utformingen av nye studietilbud/-modeller. Institutt for filosofi ved Universitetet i Tromsø har etter hvert koplet seg på. MIN kan ses som supplerende struktur og slik utgjøre et tilfang til det tilbudet som for øvrig kanaliseres gjennom etablerte studiesentra eller nye modeller. MIN er også en alternativ struktur og lager et mulighetsrom der ingen andre systemer har feste.

Lokale kompetansemiljøer er en mangfoldig kategori. Dette er mer inngående behandlet i Midtveisrapportens ”Nærregionale utsyn”. I denne sammenhengen blir det mer en typologisk tilnærming og konkretisering gjennom noen eksempler. Vi har satt A JA Samisk Senter i Manndalen i Kåfjord på kartet. Det er, som vi tidligere har påpekt, et kompetansemiljø som i flere henseender overskrider grensene for det lokale – og det er kanskje nettopp det som gjør AJA og en del andre miljøer til interessante drivere av og pådrivere for kompetanseutvikling. De er ”på nett med” både den lokale og den større kompetanse- og utviklingskonteksten.

Den samme dimensjonen gjør seg gjeldende i Dyrøy. Her har Dyrøy kommune gjennom flere år som såkalt pilotkommune utviklet strategier og grep for ”den lærende kommune”¹¹. Ett av flere tiltak er etableringen av Dyrøyseminaret som ”de små kommuners møtested”. Seminaret trekker aktører langt utover kommune- og fylkesgrenser: forskere, politikere, byråkrater, næringsaktører, ... Men også dyrøyværingene selv stiller opp: skoler, barnehager, lag og foreninger, næringsliv og kommunalt ansatte tar del i planlegging og gjennomføring. De unge dyrøyværingene har fått både synlige og viktige roller, både på scene og i sal. Seminaret springer ut av og griper inn i lokale praksiser – næringsliv, utdanning og kommunal forvaltning. Dyrøy har gjennom sine satsinger synliggjort utviklingsarbeid som mobilisering på tvers og fra bunnen av – men hele veien i dialog med relevante ”utenfra”- kompetanser og miljøer. Dyrøyseminarsenteret er nå under utvikling - som lærings- og erfaringscenter for distriktene.

Profiler og grad av formalisering varierer, og det er glidende overganger mellom såkalte kompetansemiljøer og ulike nettverk. Astafjordsamarbeidet for kystsoner- og havbruks-planlegging er et samarbeid som er regionalt overgripende.¹² Her er utviklet et forskningsbasert kunnskapsgrunnlag for etablert og ny aktivitet i kystsonen i Astafjord. Kommuner og næringsaktører er påkoplet, og ulike deler av verdikjeden

¹⁰ HØYKOM er et program for tilskudd til Høyhastighetskommunikasjon. Det finansieres av Nærings- og handelsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. Programmet administreres av Norges Forskningsråd.

¹¹ Dyrøys profil som pilotkommune, et program under Kommunal- og regionaldepartementet.

¹² Omfatter kommunene Ibestad og Skånland i Sør-Troms og kommunene i (tidligere)Indre Sør-Troms.

er representert i denne strukturen. Dette åpner for å se samarbeidet som plattform for aktivering av flere kompetanseområder, for eksempel med utgangspunkt i de ulike bedriftenes behov for kompetanse-spissing. I det perspektivet blir Astafjordsamarbeidet et utvidet nettverk for kompetansebygging og en mulig møteplass for både bedrifter og miljøer som kan ta del i kunnskaps- og kompetanseutvikling med relevans for verdikjedens helhet og respektive delheter – og de stedege utfordringene for aktører i Astafjordområdet. ”En til en - koplingens” begrensninger er opplagte i en distriktskontekst. Små bedrifters og små miljøers bestillerkompetanse styrkes gjennom målrettet samarbeid i lærende nettverk og allianser med andre bedrifter og relevante offentlige institusjoner. Dette understrekes også av Effektutvalget, som konkluderer med at dette må få konsekvenser for innretning av virkemidler og utformingen av både nærings-, forsknings- og utdanningspolitikk.

GNIST – programmet eksemplifiserer hvordan lærings- og utviklingskompetanse kan settes i system og fungere som en plattform for bedriftsutvikling i distriktet – her for Dyrøy, Salangen, Lavangen og Gratangen. Programmet er prosjektorganisert, og ble initiert av Indre Sør-Troms Regionråd. Næringsforeningene i de respektive kommunene er representert i styringsgruppen. Solid bedriftsrådgivingskompetanse er koplet på drift og utviklingsarbeid, og her er gode linker til fylkeskommune, Innovasjon Norge og relevante kompetansemiljøer. Den lokale gründeren, den potensielle etablereren, småbedriften men også næringslivet som partner i regional utviklingssammenheng har fått en arena for nyskaping og mobilisering gjennom GNIST. Sårbarhet reduseres og potensialer gis form. Det er kort vei fra idé, forretningsmulighet og kompetanseutfordring til et miljø som kan tilrettelegge for videre utvikling.

Næringshagene representerer nok et interessant omdreiningspunkt for lokal og regional kompetanse og -næringsutvikling. Både de to i Midt-Troms, Senja distribuerte Næringshage og Målselv Næringshage, og Halti Næringshage i Nord-Troms har vist seg å være svært aktive pådrivere for kompetanseorienterte satsinger – både for egne bedrifter men også i en større regional utviklingssammenheng. De har vel utviklede antenner for bevegelser i regionalt næringsliv og har også initiert nye tiltak gjennom nettverksetableringer og dialog med kommuner, regionråd, fylkeskommune, næringsforeninger, enkeltbedrifter, ulike næringsnettverk, kvinnenettverk, etablerernettverk, studiesentra, OPUS-avdelinger, m.fl.. Næringshagene har utviklet gode kontakter inn mot Universitet, høyskoler og ulike kompetansemiljøer. Dette har resultert i skreddersøm på EVU-feltet. Universitetet i Tromsø har blant annet hatt faglig ansvar for et spesielt tilrettelagt studium i forbindelse med oppstart for Halti Næringshage. Her er også en link til forskningsprogrammet Verdiskaping 2010. Senja Næringshage har – i samarbeid med Studiesenteret på Finnsnes - hatt en aktiv rolle i utforming av nye studietilbud. For øvrig har næringshagene i partnerskap med regionrådene for Nord-Troms og Midt-Troms tatt på seg arrangementsansvar for de regionaliserte forskningsdagene.

Kunnskapsparken i Harstad må innarbeides i nye kart og bilder. Kunnskapsparken skal være Harstad og regionens verktøy for kunnskapsbasert næringsutvikling. Her er utpekt fire satsingsområder: Helse-Miljø og Sikkerhet (HMS), Næringsmiddel – hav og land, IKT-anvendelse og Energi og Miljø –

hvor olje/gass står sentralt. Fokus i en innledende operativ fase vil være å utvikle de fire områdene eller ankermiljøene og arbeide for å etablere et såkornfond for tilførsel av kapital til regionen. Her er også utfordringer knyttet til utvikling av partnerskap og samarbeid med nærings-, utviklings- og kunnskapsmiljøer, eksempelvis drøftes samarbeid med Høgskolen i Harstad, Harstad Utviklingsselskap AS og Norsafety AS. Designet for de fire ankermiljøene er knyttet til stede egne kompetanser og utviklingspotensialer – både på bedrifts- og kunnskapssiden. Dette utelukker ikke aktivisering av kunnskapsmiljøer utenfor Sør-Troms-regionen. Parallelt med regionens øvrige orientering mot nordre del av Nordland og samarbeid innenfor det man benevner som Hålogalandsregionen, vil Høgskolen i Narvik og Forskningsparken i Narvik være interessante aktører. Det faglige designet tilsier også en orientering mot andre miljøer, inkludert deler av kunnskapsmiljøene i Tromsø.

Næringshagene er en del av SIVA-strukturen, og har følgelig tilgang til nasjonale nettverk. Forskningsparken i Tromsø, med Norinnova AS i førerretet, er også en SIVA-representasjon. I et innspill fra SIVA til Kommunal- og regionaldepartementets arbeid med ny regionalmelding sies det følgende:

”... hensikten (er) å få disse enkeltstående miljøene til å fungere i et operativt nettverk, slik at man kan tale om et innovasjonssystem. De større miljøene har kompetanse og erfaringer som anvendes i de mindre miljøene.”

Det pekes på kompetansedeling, likeverd, pragmatisk tilnærming og regional identitet som viktige forutsetninger for samarbeid mellom forsknings-/kunnskapspark og næringshager i en region. Den såkalte ”distribuerte inkubator” trekkes fram som et av flere mulige samarbeidsområder innenfor et regionalt innovasjonssystem¹³. I Troms er dette ikke satt i system, i hvert fall ikke foreløpig. Det er imidlertid en utfordring å nærmere undersøke potensialer for samarbeid mellom SIVA-representasjoner i Troms og mellom SIVA og fylkeskommunen.

Oppsummert – og sett i sammenheng:

Denne gjennomgangen av såkalte drivere kan ses som en slags reise gjennom kompetansesamfunnet Troms – fra nord til sør. Det er på mange måter et nytt regionalt landskap som avtegnes, nytt i den forstand at etablerte strukturer er under omdanning og nye grep festes. Den strukturelle ulikheten, jfr. prosesskartet vi startet ut med, ser ut til å jevnes noe ut. Kunnskapsparken i Harstad balanserer bildet for Sør-Troms-regionen, og med et kompetansesystem på plass i Nord-Troms styrkes også denne regionens beredskap og mulighet for en mer målrettet satsing på utdanning og utvikling. Midt-Troms-regionen utvikler sin posisjon som (relativt sett, i Troms) godt strukturelt forspent og som ”myndig bestiller” gjennom sin satsing på et komplett FoU-miljø.

¹³ Her har bl.a. Kunnskapsparken i Bodø i samarbeid med Næringshagen i Sandnessjøen og Lofoten Næringshage etablert Inkubatornettverk Nordland. SIVA har for øvrig også tegnet partnerskapsavtale med Nordland fylkeskommune.

Det som særmerker bildet og som er felles for alle er samspillet mellom ulike aktører. Det er altså ikke snakk om ”enestående” drivere: ulike miljøer, nettverk og virkemidler aktiveres. Kommunene spiller en viktig rolle, men også regionrådssamarbeidet. Fylkekommunen er også inne i satsingene, og er ikke minst en viktig finansiell partner. For alle er det imidlertid en stående utfordring å sikre tette nok koplinger opp mot regionalt arbeidsliv, egne kompetansemiljøer men også relevante ”utenfra”- kompetanser. Det er ikke bare forskningsmiljøene eller utdanningsinstitusjonene som sliter med å komme på talefot med næringslivet. Sett fra et prosjektståsted, som en av flere ”gode hjelpere” i det regionale samspillfeltet, framstår ”næringslivet” som en bortimot ugjennomtrengelig størrelse med fragmentert organisering, med mange og til dels små og ”lukkede” bransje- og interessefellesskap med egne strategier for kompetansebygging. Også lokale og regionale drivere møter stein, men de er nærmere. De har andre antenner, vet mer og kjenner aktører – og har slik sett et bedre utgangspunkt for å komme i dialog. Men det er stykke vei fra dialog til kompetansesatsing. Økonomi er en svært viktig faktor. Det tar tid og det koster å forstå den nødvendige og ønskete kompetansebyggingen. En til en -koplingens begrensninger slår også ut her. Små bedrifter har ikke bærekraft alene.

I den settingen er det verdt å merke seg næringslivets egne bevegelser og orientering i retning av mer samspill gjennom nettverk, næringsforeninger og samarbeidsprosjekter – ofte med en lokal eller regional utviklingskontekst som ramme. Næringslivet trer fram som aktør i kompetansesamfunnet, og utviklingsmålene for bedriftene defineres inn i en samfunnsmessig sammenheng: GNIST-programmet er ett eksempel. Næringsnett Nord et annet. Næringslivet på Furuflaten i Lyngen likeså. En del lokale næringsforeninger revitaliseres, nye etableres og noen endres. Omdanningen fra tradisjonell handelsstandsforening i Tromsø til næringsforening med bredt medlemsgrunnlag og strategier for innovasjon og samspill, representerer en interessant bevegelse. Med dette har Næringsforeningen i Tromsø skrevet seg inn som arena for ”hele” næringslivet og har fått ny og styrket status som partnerskapsaktør i samspill med kommune, regioner, fylke, virkemiddelapparat og kunnskapsmiljøer. Parallelt med de stedlig forankrete bevegelsene har vi den bransje- og interessebaserte organiseringen på arbeidsgiver og arbeidstakersiden. NHO har en sentral rolle, både i kraft av tyngde som nasjonal aktør men også som regional aktør med ansvar for å ivareta både bransjefokus og den mer overgripende og langsiktige innsatsen for investering i ny kunnskap og ny næringsutvikling.

I forbindelse med bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift, er det utviklet en Handlingsplan for næringsrettete utviklingstiltak i Troms 2004-2007. Planen er godkjent av KRD og rammen for Troms er på 64 mill. kr. Den tiltaksrettete delen har programområder for kompetanse, innovasjon og nyskaping, regionbygging og infrastruktur og aktiverer både den bransjerettete og den regionalt overgripende satsingen. Dette er både en unik mulighet for mer målrettet satsing og samtidig en usedvanlig krevende øvelse, av flere grunner. Samspill – i ulike former - mellom arbeidsliv, forvaltning og kunnskapsnoder vil måtte testes ut. Og den langsiktigheten som innsatsområdene krever skal initieres i løpet av relativt kort tid. En direkte økonomisk input for deler av næringslivet skal nå erstattes av investeringer i framtid, for å sette det litt på spissen.

Det er vanskelig å trekke entydige eller bastante slutninger når det gjelder forholdet mellom struktur og aktivitet. Og det er enda vanskeligere å måle verdiskapende effekter. Utvikling skjer i til dels komplekse samspill mellom flere aktører. Noe kan identifiseres som resultat av målrettet nettverksarbeid og/eller institusjonalisert praksis, noe vil måtte plasseres i mer uformelle kategorier for ”spontan koplingspraksis” eller personlige nettverk og noe som en kombinasjon av begge. Vi ser at alle variantene utspilles – både på regionalt nivå og i regionale aktørers møte med kunnskapsmiljøer. Ofte vil noe ha utspring i spontan koplingspraksis, for så å settes inn mer målrettede sammenhenger og koples på institusjonelle dagsordener, – slik vi har erfart i forbindelse med de regionaliserte forskningsdagene i Nord-Troms og Midt-Troms.

Regionaliserte forskningsdager – på egne bein under nasjonal paraply

Det startet med en ytring: ”Vi vil også ha forskningsdager!”, sa en kommunepolitiker i Nordreisa på et av prosjektets første møter med aktører i Nord-Troms. Og slik ble det. I september 2002 var piloten i lufta: *vett@uvett i Nord-Troms* – et arrangement under de nasjonale forskningsdagene. Samme år åpnet Norges forskningsråd opp for at også andre enn kunnskapsmiljøene kunne ta på seg vertskapsansvar. Regionkontakt for forskningsdagene i Troms, Karen Marie Christensen ved Universitetet i Tromsø, var en viktig samtalepartner og støttespiller for påkopling til den nasjonale paraplyen og for innarbeiding av Nord-Troms-arrangementet som en del av Forskningsdagene i Troms.

Vett@uvett i Nord-Troms

Idéen bestod i å kople forskerdeltakelse og kunnskapsmiljøer opp mot regionalt definerte utviklingsutfordringer, og reint faktisk bevege kunnskapsaktørene over på regionens arena. I samarbeid med regionrådssekretær og leder for Halti Næringshage ble de første brikkene lagt for det som skulle bli et formalisert vertskapssamarbeid mellom Nord-Troms Regionråd og Halti Næringshage. Programmet kom på plass – med ulike temaer og aktivitet gjennom en hel uke – med utgangspunkt i en omfattende søke-, koplings- og mobiliseringsprosess, både i forhold til kunnskapsmiljøer og regionale aktører: grunnskoler, videregående skoler, næringsnettverk og –foreninger, bedrifter, kommuner, ledernetverk, osv.

Nord-Troms-modellen har fått form, med egen logo – finurlig innpasset i en streng merkevarebygging for NFR-konseptet Forskningsdagene. Slik befestes posisjonen ”på egne bein under nasjonal paraply”.

Vett@uvett i Nord-Troms er nå avviklet for tredje år på rad. Aktiviteten foregår på Storslett – med Nordreisahallen som møteplass for ”folk og forskere”. Skoleklasser på utvalgte trinn fra hele regionen busses inn for å delta på ”De unges dag” med planetarium, filosofiforedrag, matematikkverksted, forfatterbesøk, osv., osv. Øvrige dager er organisert rundt: Åpning med kopling til overordnet tema – i år ”Innovasjon og nyskaping”, ”Nærings- og kompetanseutvikling”, ”Kommunedagen” og ”Kvinner i *vett@uvett*”. Der hvor prosjektleder banket på forskerdører i Tromsø det første året, og bokstavelig

sprang opp koplingene, organiseres dette nå helt og holdent av de regionale arrangørene. Kontaktpunkter er etablert og nye kommer til. Regionen utvider sin kunnskap om hvem og hva og hvordan. De raffinerer også sitt regionale nettverk.

Forskningsdagene i Midt-Troms

Inspirert av Nord-Troms og med visshet om at dette er noe Midt-Troms kan feste grep om, tok leder for Senja distribuerte Næringshage direkte kontakt med Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Tromsø, Fiskeriforskning og en del andre kunnskapsmiljøer. Forskningsdagene i Midt-Troms var på plass høsten 2003, også her med regionale utfordringer som utgangspunkt for tematisering og påkopling av relevante forskningsaktører. Som for Nord-Troms organiseres det som et samarbeid mellom regionråd og næringshage – her med både Senja og Målselv Næringshage på plass. Modellen er imidlertid en annen. Der hvor aktiviteten i Nord-Troms er konsentrert til Storslett, har man i Midt-Troms aktivitet i samtlige kommuner med lokale arrangører. I 2004 var det arrangementer i Senjahopen, i Vangsvik, i Sørreisa, i Brøstadbotn, på Finnsnes, på Bardufoss, på Sætermoen og i Gryllefjord samt deltakelse i årets nasjonale skoleoppgave for en rekke av skolene i Midt-Troms. I en pressemelding etter årets arrangement kan vi lese følgende:

”Mer enn 2000 personer har deltatt på vel 20 arrangementer. Regner vi med Dyrøyseminaret, kan vi regne inn 300 personer ekstra. Vi har nådd målsettingen om at forskningsdagene skal være tilrettelagt for barn og unge. Vi føler også sterkt at vi har nådd målsettingen om at de tema vi tok opp skulle ha et lokalt utgangspunkt”.

Forskningsdagene og alle de andre dagene

Forskningsdagene griper på mange måter inn i ”alle de andre dagene”. Slik regionene tar dem i bruk, har arrangementene både mobiliserende, koplende og organiserende potensialer for den kompetanseinnsatsen som for øvrig utfoldes. Og her bygges system- og utviklingskompetanse. Både Nord- og Midt-Troms kan etter hvert vise til et bredt spekter av erfaringer i møte med ulike kunnskapsmiljøer. Noen miljøer er rett og slett vanskeligere å komme i dialog med enn andre. Relevant og ønsket forskerdeltakelse er ikke alltid innenfor rekkevidde. Det handler dels om forskernes tid og kapasitet, dels om problemer med å få til forpliktende avtaler, dels om at her gjøres andre prioriteringer i forskningsmiljøene. Det er et stykke vei fra velvilje og interesse på ledernivå til mobilitet og deltakelse på fakultets-, institutt- og avdelingsnivå. En av utfordringene består derfor i å skape interesse i fagmiljøene for en mer aktiv og målrettet bruk av de regionaliserte forskningsdagene. Miljøene må innarbeide dette som en del av sin utadrettede virksomhet, jfr. det vi tidligere har omtalt som utvikling av formidlingsfeltet.

Andre utfordringer er knyttet til basis og grunnlag for drift. NFR's ressursinnsats ligger først og fremst i adgang til merkevare og inkorporering i en sentralt styrt markedsføringskampanje. Regionene har måttet finne egne løsninger for partnerskap og spleis. Troms fylkeskommune er tungt inne, men også kommunene og næringslivet (gjennom annonser i de regionale programmene) bidrar. I tillegg kommer en

betydelig dugnadsinnsats fra involverte aktører. Nord- og Midt-Troms ønsker å videreføre sine satsinger, og forhåpentlig kommer også Sør-Troms opp med sin egen modell, for eksempel med Kunnskapsparken i Harstad som motor eller medarrangør. Videreføring, evt. også utvidelse, av regionaliserte forskningsdager, stiller krav til en sterkere koordinering mellom aktørene, ikke minst når det gjelder planer for bruk og flerbruk av aktiviteter og deltakelse fra ulike kunnskapsmiljøer. Noe må settes i system, og noen må sikre et tryggere grunnlag for drift. For øvrig bør de regionale satsingene innarbeides som en del av grunnlaget for fylkeskommunens samarbeidsavtaler med høyskolene i Troms og Universitetet i Tromsø, og etter hvert også med Norges Forskningsråd.

UTFORDRINGER FOR KOMPETANSESAMFUNNET TROMS

Vi har spurt: Hva skjer i kunnskapsmiljøene? Hva skjer i regionene? Og, kan vi tilføye: Henger de sammen? Et stykke på vei gjør de det, og for noen områder bedre enn andre. Det produseres for eksempel ganske mange studiepoeng som resultat av desentraliserte løsninger og skreddersøm for ulike aktører i regionene. Både Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Tromsø og Høgskolen i Harstad opererer med stor følsomhet for hva som rører seg og hvilke studiekoplinger som kan gjøres, dels også med studiesentrene som meklende instans og praktisk til rettelegger. Et stykke på vei er også MIN aktivert. Bildet er imidlertid svært forskjellig for de ulike regionene, med Nord-Troms som svakest strukturelt forspent.

Et gjennomgående problem for alle er knyttet til den såkalte bestillerkompetansen, særlig når en beveger seg inn på området for bedrifts- og næringsutvikling. Dette forsterkes ytterligere når andre former for samspill mellom kunnskapsmiljøer og næringsliv settes på dagsorden. Der hvor utdanningsfeltet kjennetegnes av ei offensiv tilbyderside og svak bestillerkompetanse, vil en for øvrig forskningsbasert aktivitet ha mer usikre, utydelige eller bortvendte aktører i begge ender. Det er for få kontaktpunkter, og dette slår sterkest ut for små bedrifter i tradisjonelle næringer med lav grad av FoU – det bildet som langt på vei er typisk for distrikts-Troms. Her festes imidlertid en del interessante grep ute i regionene, både med utspring i næringsliv og som resultat av samspill mellom næring, forvaltning og ulike kunnskaps- og kompetansmiljøer. Det er verdt å merke seg utsagn som ”Vi vil også ha forskningsdager!” eller ”Resultatene er rett og slett ikke gode nok”. Dette er ingen klagesang, men myndige ytringer som følges opp med stadig myndigere regionale grep. Vi ser også at kunnskapsmiljøene følger på, slik utfordres også formidlings- og forskningsfeltet.

Noen samlende grep

Med utgangspunkt i våre observasjoner og samspillserfaringer har vi gitt noen beskrivelser av problemer og muligheter. Noe kan formuleres som utfordringer og noe som anbefalinger – gitt en forståelse av kompetansesamfunnet Troms som bevegelig og til dels styrbart handlingsrom.

I følgende stikkordsmessige oversikt har vi organisert materialet og formulert utfordringer med utgangspunkt i fire fokus:

- Forskningsdagene og alle de andre dagene
- Markedets imperfeksjoner
- Den ”tilbakelente” forskningen og det ”tilbaketrukne” næringslivet
- De gode hjelpernes problem

FOKUS	PROBLEMBESKRIVELSER	UTFORDRINGER / TILTAK
<p>FORSKNINGSDAGENE OG ALLE DE ANDRE DAGENE</p> <p>- det besværlige møtet mellom "folk og forskere"</p>	<p>Kultur-, struktur og samspillsproblem:</p> <p>"For hver kilometer bort fra Breivika – jo sterkere blir den akademikerfiendtlige innstillingen"</p> <p>For lite kunnskap om hverandres praksiser</p> <p>For få kontaktpunkter</p> <p>For svake institusjonelle forankringer</p> <p>- samspill som ildsjelens doméne, både på forsker- og brukersiden</p> <p>Et noe statisk formidlingsfelt – "spredningsmodellens" begrensninger</p>	<p>Arena- og nettverksbygging:</p> <p>Videreføre og utvikle regionaliserte forskningsdager som plattform for regional mobilisering og møteplass for "folk og forskere":</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vett@uvett i Nord-Troms • Forskningsdagene i Midt-Troms • Pilot for Sør-Troms <p>Regionenes utfordringer:</p> <p>Raffinere modellene, styrke påkoplingen til regionale nettverk og organisasjoner: bedrifter, næringsforeninger, skolenettverk, kvinnenettverk, kommuner, osv. Samordne regional innsats – flerbruk for å sikre bedre utnyttelse av kunnskapsmiljøenes tilbud/aktiviteter</p> <p>Kunnskapsmiljøenes utfordringer:</p> <p>Utvikle strategier for mer aktiv bruk av forskningsdagene som arena for strategisk utviklingsdialog, rekruttering, formidling og generering av ny aktivitet (forskning og undervisning)</p> <p>Styrke forankringen på fakultets-, institutt- og avdelingsnivå.</p> <p>NFR's utfordring:</p> <p>Styrke den regionale koordineringsressursen og myke opp en noe sentralistisk profil</p> <p>Partnerskapsutfordring:</p> <p>Sikre basis: større grad av trygghet og forutsigbarhet for regionale arrangører, må innarbeides som innsatsområde for fylkeskommunen og som del av samarbeidsgrunnlaget i avtaler med høyskolene, Universitetet i Tromsø og Norges forskningsråd.</p>
<p>MARKEDETS IMPERFEKSJONER</p> <p>- med utslag for "utdanningsveien" i kompetansesamfunnet Troms</p>	<p>Utakt i møte mellom tilbydere og bestillere:</p> <p>Svak bestillerkompetanse og tilbydere under press – kamp om markedsandeler</p> <p>Regionene er svært ulikt forspent - og noen svært dårlig forspent</p> <p>Små kommuner, små bedrifter og små miljøer - i fri flyt?</p> <p>Kompetansebygging på "prosjekt- og engasjementsbasis"</p>	<p>Regionalt forankrete miljøer for kompetansebygging:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nord-Troms-modellen må på plass (UoU) • Midt-Troms modellen for flersidig satsing må på plass (U, FoU) • Bedre utnyttelse av MIN-strukturen • Samspill med Forsvarets studiesenter – og mellom de øvrige miljøene <p>Styrke regional bestillerkompetanse:</p> <p>Aktivere nettverk og kopling opp mot regionalt arbeidsliv, både offentlig og privat sektor. Sikre kommunikasjon mellom regionale kompetansemiljøer og overordnet strategisk innsats for kompetansebygging og næringsutvikling</p> <p>Samarbeid med universitet og høyskoler</p> <p>For fortsatt skreddersøm og raffinering av studiemodeller som muliggjør utdanning nær hjemsted og i kombinasjon med yrkespraksis</p> <p>Behov for mer langsiktig, tålmodig investering:</p> <p>Redusere sårbarhet gjennom offentlig investering i regionalt forankrete kompetansestrukturer.</p> <p>Partnerskapsutfordringer:</p> <p>Kommuner, regionråd og fylkeskommune som basisaktører, men også statlig investering i oppbygging av en regional infrastruktur. Samarbeidsavtaler med kunnskaps- og kompetansemiljøer.</p>

FOKUS	PROBLEMBESKRIVELSER	UTFORDRINGER / TILTAK
<p>DEN "TILBAKELENTE" FORSKNINGEN OG DET "TILBAKETRUKNE" NÆRINGSLIVET</p> <p>- samspilllets muligheter og begrensninger</p>	<p>Kultur og struktur, penger og nytteverdi:</p> <p>Småbedriftsstruktur, lav FoU-grad og få ansatte med høgre utdanning – ikke skodd for "krav" til kompetanseutvikling og nyskaping</p> <p>Forskerfokus og programporteføljer har for svak regional og næringsrettet orientering</p> <p>For få kontaktpunkter: Fravær av sterke og tydelige påkoplingsmuligheter for både næringsliv og forskningsmiljøer</p> <p>For svake lokale effekter av forskningsvirksomhet – usikker relevans og nytteverdi</p>	<p>Forskningsmiljøenes utfordringer: Mer effektiv formidling av forskningsmiljøenes porteføljer. Bygge regional kunnskap inn i institusjonene og styrke kommunikasjonen med bedrifter, nettverk, organisasjoner og regionale miljøer for kompetansebygging og næringsutvikling. Behov for forskning om – men også for – innovasjon; miljøene må i større utstrekning koordinere innsats og ta i bruk ulike programmer for nærings- og brukerrettet satsing. Utvikle mobilitetsstrategier og mer proaktive design for forskningsinnsats – også i distriktene.</p> <p>Næringslivets utfordringer: Etablering av plattformer for bedriftsutvikling, mobilisering og nyskaping. Formulere tydeligere bedrifts- og bransjebehov, men også innsats for en regionalt forankret og langsiktig investering i ny kunnskap og nye kunnskapsnæringer. Styrke bedriftenes læringsprosesser og evne til å bygge nettverk med andre bedrifter og relevante offentlige institusjoner.</p> <p>Forvaltnings- og virkemiddelutfordringer: Bidra til målretting og en bedre koordinert bruk av virkemidler. Aktivere rollen som utviklingsaktør i partnerskap med næringsliv og kunnskapsmiljøer. Samarbeidsavtaler og samspill for utvikling av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bedriftsutviklingsplattformer og andre "drivere" • Regionale miljøer for kunnskaps- og næringsutvikling • Regionale innovasjonssystemer • Nye programmer og tiltak for å styrke forskning og utvikling av etablert og ufødt næringsliv • Forbedrete rammebetingelser
<p>"DE GODE HJELPERNES PROBLEM"</p> <p>- stadig blanke ark</p>	<p>Kommunikasjons- og koordineringsproblem:</p> <p>Overlapp, ikke god nok ressursutnyttelse – for lite kunnskap om andre aktørers satsinger</p> <p>Stadig nye prosjekter, høg endringstakt og for dårlig læringseffekt</p> <p>BY-slagside for mange nettverk, arenaer og prosjekter: Fortsatt høge skranke for distriktsaktører, for dårlig kommunikasjon mellom "Tromsø-miljøet" og regionale miljøer.</p>	<p>Felles utfordring:</p> <p>Utvikle kompetansesamfunnet Troms som handlingsrom og:</p> <ul style="list-style-type: none"> • arena for regionalt samspill • arena for samspill mellom forvaltning, næring og utdannings-, forsknings- og utviklingsmiljøer • arena for koordinering og læring <p>Tiltak for å sikre informasjonsflyt og bedre samordning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lærende og limende strategier Bedre forankring av prosjekter og innsats i egen virksomhet - mer målrettet samarbeid med andre aktører i feltet. • Nettverk og arenaer med regional aksess Eksempelvis "Innoifonettverket" som møteplass, også virtuelt. Regionnettverket (fra prosjekt Kompetansesamfunnet Troms) <p>Dette følges nærmere opp i prosjektets sluttrapport, hvor vi blant annet peker på utfordringer for deltakende aktørers videre innsats.</p>

Å få det som hører sammen til å henge bedre sammen

De gode hjelpernes problem og utfordring er kanskje nettopp det – å få det som hører sammen til å henge bedre sammen. Her er mange såkalt gode hjelpere, dette prosjektet innbefattet. Forvaltnings- og virkemiddelapparatet, interesseorganisasjoner på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, dels også kunnskapsmiljøene selv, etablerer prosjekter og grep for å medvirke til kunnskapsutvikling, -overføring og kompetansebygging. Det er til dels lange sprang mellom erfarte virkeligheter og programmatisk løft – og det er i dette landskapet de mange gode hjelpere skal virke.

Her er en rekke felles utfordringer knyttet til operasjonalisering av prosjektmål og – ambisjoner. Det er mange aktører på den store samspillsarenaen, og man spiller på avgrensede felt – sjelden med hele banen som virkefelt. Slik må det nødvendigvis være – her må være en viss oppgave- og arbeidsfordeling. Problemene oppstår når denne fordelingen enten ikke fungerer, når oppgavene er uklare eller når man stadig vekk starter med blanke ark – mer eller mindre uvitende om andres virksomhet, eksisterende kunnskapsgrunnlag og læringspotensialer. Dette er noe av bakgrunnen for etableringen av Innoifonettverket¹⁴. Målet er få til en bedre koordinering og mer læring gjennom informasjonsflyt og kunnskapsdeling. Ved siden av jevnlig møter er her også informasjonstilgang via nett. Sett fra vårt prosjektstøtsted var det viktig at dette ble et nettverk for *hele* Troms. Her er behov for arenaer og nettverk som overskrider både ”Tromsø-miljøet” og de regionalt eller institusjonelt avgrensede arenaene.

Prosjektet har bidratt til å bevege noen prosesser og tiltak, og vi har tatt innover oss enda flere – og med det fått en rolle som prosjektet som kommenterer andre prosjekter. Vi har forsøkt å etablere oversikt og sammenheng i et komplekst og til dels fragmentert kompetansesamfunn, mest fordi vi trengte det selv for overhodet å komme i inngrep med målsettinger og regionale virkeligheter¹⁵. Der hvor vi grovmaske og farer over fem regioner, et utall prosjekter og svære felt som sorterer inn under kunnskapsmiljøenes doméner, vil andre kunne finmaske og gi mer presise beskrivelser av tingenes tilstand – og for den del utfordre våre beskrivelser. Vi håper det skjer. Kompetansesamfunnet Troms trenger tydeligere og aktive aktører. Med det gis også bedre forutsetninger for å utvide handlingsrommet for samspill – mellom steder, forvaltningsnivåer og institusjonelle felt.

¹⁴ Nettverket driftes av Aksjonsprogrammet, og er også koplet til dette programmets hjemmeside: www.aksjonsprogrammet.no

¹⁵ Dette behandles mer inngående i ”Sluttrapport fra prosjekt Kompetansesamfunnet Troms – nye samspillsformer i utvikling mellom FoU-miljøer, næring og forvaltning”, desember 2004.

